

. Uczestnicy I Kongresu Afrykanistów Polskich, Żory 2015 r., fot. Andrzej Żabka

IV Kongres Afrykanistów Polskich

Żory, 26–28 listopada 2015 r.

Organizatorzy:

Polskie Towarzystwo Afrykanistyczne, Muzeum Miejskie w Żorach

„Afrykanistyka nad Wisłą”

Czwarty już Kongres Afrykanistów Polskich odbył się w nowej, pięknie odnowionej i rozbudowanej siedzibie Muzeum Miejskiego w Żorach – część merytoryczna (obrazy plenarne oraz posiedzenia poszczególnych sekcji). Część mniej oficjalna (choć nie mniej owocna merytorycznie) w stylowych lokalach, których nie brakuje w urokliwym mieście Żory¹.

Kongres dał wgląd w obecny stan polskiej afrykanistyki. Świadczy o tym nie tylko lista ośrodków naukowych i muzealnych na nim reprezentowanych, ale zwłaszcza tematyka wygłoszonych referatów oraz ich wartość merytoryczna.

W Kongresie wzięło czynny udział około 70 osób. Zgłoszono 77 referatów, jednak część osób deklarujących udział nie dojechała. Już sam, czysto mechaniczny (statystyczny) przegląd tematyki wygłoszonych referatów ukazuje zakres problematyki afrykanistyki polskiej i znaczący jej rozwój od I Kongresu (2007 r.), kiedy to zgłoszono 62 wystąpienia. Należy też zwrócić uwagę na urozmaicony zakres tematyczny wystąpień kongresowych. Dotyczyły one zagadnień z zakresu politologii, etnologii i antropologii kulturowej, ekonomii, historii (w tym historii afrykanistyki), archeologii, nauk o sztuce, religioznawstwa, językoznawstwa, literaturoznawstwa, muzealnictwa, migracji, nauk o wizualności. Autorzy poszczególnych referatów poruszali problematykę z zakresu geografii społecznej, medioznawstwa, zdrowia i turystyki.

Zdecydowana większość referatów (osiemnaście) dotyczyła zagadnień z szeroko pojętego zakresu politologii. Wśród tej kategorii dominowała tematyka związana z: kulturą polityczną, problemami korupcji, rolą jednostek i struktur partyjnych w procesach politycznych, mitami politycznymi, próbami budowania państw narodowych i zagadnieniami związanymi z ludobójstwem.

Kolejny zespół tematyczny wystąpień zdefiniować można jako etnologiczno-antropologiczny (11 referatów). W tej grupie najczęściej poruszonym wątkiem była zmiana kulturowa i zagadnienia z zakresu antropologii rozwoju (8 referatów).

¹ Słowa podziękowania należą się panu Waldemarowi Sosze – prezydentowi miasta Żory oraz panu Andrzejowi Zabieglińskiemu, wiceprezesowi Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej S.A., za ugoszczenie uczestników Kongresu.

Wśród tego zbioru referatów dominowała tematyka dotycząca pojawiających się nowych przejawów aktywności i organizacji społecznej, a także transformacji kultury, będących formą adaptacji do procesów globalizacyjnych. Pojawiała się tu także problematyka obrzędowości oraz referaty z zakresu studiów etnicznych (analizy nowych postaci tożsamości). Co warto podkreślić, przegląd tematyki wystąpień kongresowych wskazuje, że w zasadzie zniknęła z „warsztatu” polskich etnologów-afrykanistów tematyka kultury materialnej, tak niegdyś znacząca. Nieliczne referaty, autorstwa etnologów lub architektów, dotykające tej materii zaliczyć należałoby raczej do nauk o sztuce.

Wystąpienia poruszające zagadnienia ekonomiczne (4 referaty) dotyczyły różnych kontekstów rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych krajów, znaczenia czynnika kulturowego w kontekście integracji ekonomicznej kontynentu, a także roli powiązań zewnętrznych (np. z Chinami).

Na Kongresie pojawiła się, jako swoiste *novum*, szczególnie aktualna tematyka migracyjna. Zagadnieniom tym były poświęcone trzy referaty, które dotyczyły zarówno zjawiska migracji na kontynencie afrykańskim, jak i problemów związanych z integracją Afrykanów w Polsce.

Problematyka religioznawcza reprezentowana była przez cztery referaty odnoszące się do afrykańskiego islamu, afrykańskiego chrześcijaństwa oraz tzw. religii rodzimych.

Dziejów politycznych Afryki dotyczyły dwa referaty: o konfliktach zuluskoburskich i rywalizacji portugalsko-holenderskiej w Kongo. Uzupełnione one były czterema referatami traktującymi o historii badań kontynentu oraz trzema referatami poświęconymi polonikom.

W tym kontekście wspomnieć należy o dwóch wystąpieniach młodych archeologów, którzy wskazywali na nowe perspektywy (i metody) analizy przeszłości Afryki.

Zagadnienia z zakresu nauk o sztuce poruszało pięciu referentów. Odnosiły się one głównie do nowych form ekspresji artystycznej, zarówno w dziedzinie malarstwa, performansu, jak i architektury, choć nie zabrakło opisu tradycyjnych technologii rzemieślniczych (brązownictwa).

Problematyka literaturoznawcza znalazła odbicie w czterech referatach dotyczących literatury epoki kolonialnej, jak i postkolonialnej (m.in. w kontekście studiów transkolonialnych). Za nawiązaniem do tej problematyki, choć był to głos analizujący sferę słowa z innej perspektywy, uznać można referat o roli tradycji ustnej w Afryce.

Tematykę językoznawczą reprezentowały dwa referaty dotyczące obecności na „czarnym” kontynencie języków europejskich (języka francuskiego) oraz konceptualizacji pojęć w językach afrykańskich.

Stosunkowo szeroko reprezentowana była na Kongresie tematyka z zakresu muzealnictwa, co wskazuje na rosnącą rolę placówek muzealnych w aktualnym

obrazie polskiej afrykanistyki. W czterech referatach omawiano zarówno polskie kolekcje afrykanistyczne mające swą proveniencję w okresie PRL-u, jak i aktualne koncepcje muzealnictwa w krajach afrykańskich.

Wśród wystąpień kongresowych wiele było takich, które z trudem poddają się schematycznej klasyfikacji według kryterium reprezentowanej dyscypliny naukowej. W tej grupie były referaty dotyczące zagadnień z zakresu ochrony zdrowia, edukacji, wizualności, turystyki i geografii społecznej.

Rozproszenie tematyki obecnej na Kongresie stanowi konsekwencję specyfiki naszej dyscypliny, która jest „areałową” dziedziną nauki. Integruje specjalistów (teoretyków, jak i praktyków) z różnych dziedzin nauki. To, co łączy uczestników Kongresu, politologów, etnologów, historyków, archeologów, literaturoznawców i językoznawców oraz przedstawiciele wielu innych dyscyplin akademickich, to obszar zainteresowań badawczych – zdefiniowany geograficznie fragment ziemskiej rzeczywistości.

Taki charakter afrykanistyki – jako nauki związanej z określonym obszarem geograficznym powoduje, że interdyscyplinarne spotkania o randze kongresu spełniają tu szczególnie ważną rolę. Gdyby nie Kongres, przedstawiciele tak różnych specjalizacji naukowych nie mieliby okazji do wymiany doświadczeń oraz prezentacji swoich perspektyw badawczych, często mało znanych innym afrykanistom. To jest poważny argument za podtrzymaniem tej formuły spotkań naukowych, z istoty swej interdyscyplinarnych, a właściwie należałoby powiedzieć: polidyscyplinarnych.

Tak określony obszar afrykanistyki, na którym poruszają się specjaliści różnych dziedzin, pociąga za sobą jeszcze jedną konsekwencję. Liczne nagromadzenie zróżnicowanych tematów i jeszcze większej liczby wystąpień, nie tylko uniemożliwia pełne i satysfakcjonujące percepcyjnie przyswojenie prezentowanych treści. Uniemożliwia także pełną merytoryczną ich ocenę. Przedstawiciele tak licznych dyscyplin naukowych, wnoszący do dyskursu afrykanistyki właściwe im perspektywy poznawcze, metody i język, z trudem i zaledwie wycinkowo mogą skorzystać z bogactwa wiedzy prezentowanej w salach kongresowych.

Szczególną cechą takiego wydarzenia jak Kongres jest zróżnicowana wartość merytoryczna wystąpień, których pogłębiona ocena powinna być dokonana według kryteriów przyjętych przez poszczególne dyscypliny akademickie, a więc z powodu polidyscyplinarnego charakteru Kongresu nie można sformułować jednej spójnej oceny odnoszącej się do całości (wszystkich referatów). Tylko znajomość dyskursu naukowego (rozumianego jako zbioru tez i pytań badawczych) danej dyscypliny pozwala na określenie „doniosłości naukowej” danego wystąpienia. Pobieżny i wycinkowy, z natury rzeczy, odbiór prezentowanych w ramach Kongresu treści uzasadnia opinię, że wśród 70 referatów znalazły się także takie, które przybierały postać prostych prezentacji faktograficznych (opisu szczegółowych

zjawisk). Trawestując C. Geertz'a, mówić o nich można jako o opisie „rzadkim”. Pojawiły się także na Kongresie wystąpienia o charakterze pogłębionych metodologicznie analiz procesów kulturowych, politycznych i gospodarczych, głęboko zanurzone w koncepcjach teoretycznych. Zaslugują one na określenie „tekstu gęstego”. Nie mniej, uwzględniając wszelkie ograniczenia, można powiedzieć, że wystąpienia kongresowe, zarówno teksty „rzadkie”, jak i „gęste”, wzbogaciły słuchaczy o znaczący zasób wiedzy.

Lista ośrodków naukowych reprezentowanych na Kongresie ukazuje geografie polskiej afrykanistyki. Szczególnie doniosłą rolę pełni w niej ośrodek warszawski (UW, UKSW, PAN, PTAfr) – reprezentowany na Kongresie przez 21 uczestników. Ośrodek krakowski (UJ) zasilili Kongres 10 uczestnikami, a 5 osób związanych było z wrocławskim ośrodkiem akademickim (UWr. PTAfr). Po cztery osoby przyjechały ze Szczecina (USz., Muzeum Narodowe), Wrocławia i Uniwersytetu Śląskiego. Po trzech uczestników reprezentowało Poznań (UAM), Lublin (UMSC, KUL) i Żory (Muzeum Miejskie). Po dwie osoby reprezentowały Toruń i Olsztyn. Pojedyncze osoby przyjechały na Kongres z Gdańska, Łodzi, Sopotu i Siedlec. Afiliacja kilku uczestników Kongresu była podwójna lub trudna do ustalenia.

Na marginesie zestawień liczbowych, należy podkreślić znaczący udział w Kongresie młodego pokolenia badaczy i praktyków. Dobrze to rokuje na przyszłość, mimo iż afrykanistyka (we wszystkich swych odmianach tematycznych) nie należy do dyscyplin szczególnie uprzywilejowanych pod względem dostępu do źródeł finansowania.

Powyższe wyliczenie pozwala postawić tezę, że aktywność naukowa definiowana jako afrykanistyka rozwija się w Polsce dynamicznie, zarówno pod względem zakresu poruszanych zagadnień, jak i zasięgu przestrzennego obejmującego wszystkie ważniejsze ośrodki akademickie w kraju.

Ryszard Vorbrich